

УДК 159.925

DOI <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-1-12>

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ЛІКАРЯ ЯК СКЛАДОВА КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

Лазуренко Олена Олексіївна,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної і медичної психології
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця
ORCID ID: 0000-0002-3540-0544

Сміла Наталія Володимирівна,

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
ORCID ID: 0000-0001-7376-2653

Сучасні стратегії професійного розвитку лікарів спрямовані на неперервне вдосконалення своїх знань і використання нових, актуальних для сьогодення, методів і підходів, що актуалізує питання вдосконалення системи неперервного професійного розвитку фахівців медичної галузі. Аналіз особливостей професійного становлення лікаря потребує детального вивчення, зокрема в рамках компетентнісного підходу в освіті та з погляду необхідності якісного оновлення післядипломного навчання в системі неперервного професійного розвитку фахівців. Компетентнісний підхід у навчанні, як додипломному, так і післядипломному, спрямований на підготовку конкурентоспроможного фахівця, який володіє необхідними компетенціями, постійно вдосконалює практичні вміння та навички, необхідні для здійснення професійної діяльності. Основними параметрами реалізації компетентнісного підходу в післядипломному навчанні є, по-перше, створення умов для реалізації компетентнісного підходу в післядипломному навчанні; по-друге, реалізація компетентнісного підходу в післядипломному навчанні; по-третє, результативність післядипломного навчання. Поєднання теоретичних знань і практичних умінь забезпечує багатоступеневу систему якості засвоєння знань і вмінь та сприяє формуванню професійної компетентності, що є однією з важливих і необхідних умов підготовки кваліфікованого фахівця-лікаря. Психологічний супровід професійного становлення лікаря на різних етап професійної підготовки сприятиме розвитку самосвідомості, рефлексії, самоаналізу, забезпечуватиме формування навичок міжособистісної взаємодії в лікувально-діагностичному процесі. Упровадження курсів підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників медичної освіти з формування професійної психологічної компетентності та циклу тематичного вдосконалення лікарів із проблем медичної психології – інноваційний, ефективний спосіб підвищення кваліфікації фахівців галузі охорони здоров'я на післядипломному етапі освіти, який потребує ретельних методичних рішень і відповідного забезпечення.

Ключові слова: професійний розвиток, безперервний професійний розвиток лікаря, післядипломна підготовка, медична освіта, компетентнісний підхід, психологічний супровід.

Lazurenko Olena, Smila Nataliya. Psychological support of the professional doctor's formation as a component of the competent approach in medical education

Modern strategies for the professional development of doctors are aimed at continuous improvement of their knowledge and the use of new methods and approaches relevant to today's conditions, which, in turn, actualizes the issue of improving the system of continuous professional development of specialists in the medical field. The analysis of the peculiarities of the professional formation of a doctor requires detailed study, in particular, within the framework of the competence approach in education and from the point of view of the need for qualitative renewal of postgraduate training in the system of continuous professional development of specialists. A competent approach in education, both undergraduate and postgraduate, is aimed at training a competitive specialist who possesses the necessary competencies, constantly improves the practical skills and abilities necessary for carrying out professional activities. The main parameters of the implementation of the competence approach in postgraduate education are, firstly, the creation of conditions for the implementation of the competence approach in postgraduate education; secondly, the implementation of the competence approach in postgraduate education;

thirdly, the effectiveness of postgraduate studies. The combination of theoretical knowledge and practical skills provides a multi-level system of quality assimilation of knowledge and skills and contributes to the formation of professional competence, which is one of the important and necessary conditions for the training of a qualified medical specialist. Psychological support of the professional formation of a doctor at various stages of professional training will contribute to the development of self-awareness, reflection, self-analysis, and will ensure the formation of interpersonal interaction skills in the medical and diagnostic process. The implementation of advanced training courses for scientific and pedagogical workers of medical education on the formation of professional psychological competence and a cycle of thematic improvement of doctors on the problems of medical psychology is an innovative, effective way of improving the qualifications of health care specialists at the postgraduate stage of education, which requires careful methodological decisions and appropriate software.

Key words: professional development, continuous professional development of doctor, postgraduate training, medical education, competence approach, psychological support.

Вступ

В умовах реалізації сучасної парадигми освітньої діяльності (якість освіти, орієнтація на результати навчання, компетентнісний підхід до навчання) суттєво підвищуються вимоги до лікарів, науково-педагогічних працівників – фахівців системи охорони здоров'я. Значною мірою це пов'язано з тим, що забезпечення якості освітнього процесу залежить від компетентності науково-педагогічного працівника, від якості навчання, яку він забезпечує у процесі підготовки майбутніх лікарів, медичних фахівців.

Реальність сьогодення змушує систему сучасної післядипломної медичної освіти впроваджувати новітні методи та підходи в системі неперервного професійного розвитку, за допомогою яких можна більш ефективно сформувати в лікарів здатність якісно вирішувати проблеми в різних професійних ситуаціях. Отже, вища медична школа у процесі професійної підготовки має сформувати особистість професіонала, здатного до ефективної професійної діяльності в сучасних умовах. Важливим чинником модернізації освітніх процесів є їх психологічне забезпечення та психологічний супровід. Проте сучасному стану підготовки лікарів, як на додипломному, так і на післядипломному рівні, на жаль, бракує психологічного забезпечення у формуванні майбутнього фахівця. Через це саме аналіз особливостей професійного становлення лікаря потребує детального вивчення, зокрема й у рамках компетентнісного підходу в освіті. Це зумовлено стратегічними напрямками розвитку освіти, зростанням вимог до фахівців, загостренням конкуренції у професійному середовищі. Отже, постає необхідність якісного оновлення післядипломного навчання в системі неперервного професійного розвитку фахівців. Тому аналіз перспектив післядипломної підготовки лікарів є актуальним завданням, яке визначило доцільність даного дослідження.

Методи та дослідження

Мета дослідження – проаналізувати досвід роботи в реалізації компетентнісного підходу в післядипломній медичній освіті, виявити ефективність використання основних положень компетентнісного підходу як методологічної основи для покращення професійної підготовки фахівців, обґрунтувати інноваційні підходи в системі неперервного професійного розвитку лікарів.

Для досягнення поставленої мети та виконання завдань було використано теоретичні методи наукових досліджень: вивчення, аналіз, порівняння й узагальнення науково-методичної, психолого-педагогічної літератури, державних стандартів освіти.

Останнім часом в Україні актуалізується підвищення вимог до якості вищої та післядипломної освіти. Проблема якості освіти присвячено чимало досліджень, зокрема, це питання досліджували і зарубіжні (А. Бермус, Дж. Равен, Т. Хіланд, Р. Уайт та інші), і вітчизняні (Н. Бондарчук, Т. Гордієнко, В. Кремінь, А. Шевцов та інші) [1; 2] науковці. У дослідженнях авторів якість освіти розглянута з різних позицій: і як проблема якості змісту освіти, і в контексті підвищення якості навчання. З погляду нашого дослідження, якість освіти розуміємо як комп-

лекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне й ефективне формування професійної компетентності фахівця. Через це можна виділити такі компоненти підвищення якості освіти, як педагогічні умови, професійна діяльність фахівця, психологічна складова частина професійної діяльності. Професійна діяльність фахівців забезпечує якість процесу формування професіоналізму. Професійний розвиток, у свою чергу, – це безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівця після здобуття ним вищої освіти та післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або поліпшувати стандарти професійної діяльності та триває протягом усього періоду професійної діяльності [2]. Він включає участь у процесі формальної, неформальної й інформальної освіти.

Сучасні стратегії професійного розвитку фахівців спрямовані на неперервне вдосконалення своїх знань, використання нових, актуальних методів і підходів, що актуалізує питання вдосконалення системи неперервного професійного розвитку фахівців [3]. Компетентнісний підхід у навчанні, як додипломному, так і післядипломному, спрямований на підготовку конкурентоспроможного фахівця, який володіє необхідними компетенціями, постійно вдосконалює практичні вміння та навички, необхідні для здійснення професійної діяльності.

Компетентнісний підхід, фундаментальні питання його використання в освітньому процесі висвітлюються у працях І. Зимньої, В. Марценюка, Л. Давидова, С. Максименка, О. Лазуренко [4; 6; 7; 9] та інших, це свідчить про наявність різних підходів щодо його ролі та доцільності використання в навчанні, професійному розвитку фахівців.

На нашу думку, основними параметрами реалізації компетентнісного підходу в післядипломному навчанні є, по-перше, створення умов для реалізації компетентнісного підходу в післядипломному навчанні (знання теоретичних основ компетентнісного підходу в навчанні; психологічна готовність фахівців до впровадження компетентнісного навчання та психологічна компетентність фахівців); по-друге, реалізація компетентнісного підходу в післядипломному навчанні (аналіз можливостей засвоєння навчального матеріалу кожним з урахуванням рівня його професійної компетентності, зокрема, психологічної; індивідуальний підхід у навчанні; регуляція та саморегуляція професіогенезу); по-третє, результативність навчання (рівень психологічного комфорту суб'єктів навчального процесу; досягнення більш високого рівня формування професійних компетенцій; рівень професійного розвитку тощо).

Досвід реалізації компетентнісного підходу в системі неперервного професійного розвитку фахівців вже існує в Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця. Фахівцями кафедри загальної і медичної психології Інституту післядипломної освіти було розроблено та впроваджено курс «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності» для підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників медичної освіти. Мета курсу підвищення кваліфікації «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності» – набуття нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності; здобуття нових актуальних теоретичних знань і удосконалення практичної підготовки, формування ключових професійних психологічних компетенцій, необхідних для професійної діяльності викладачів відповідно до вимог системи якості підготовки кадрів для сфери охорони здоров'я, а також удосконалення професійної компетентності викладачів шляхом поглиблення та розширення їхніх професійних знань, умінь і навичок.

Аналіз особливостей використання компетентнісного підходу в післядипломній підготовці дозволив окреслити результати навчання курсу «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності»: висвітлення сучасного підходу до розуміння психологічної компетентності як професійно необхідної якості викладача, складової частини його професійної компетентності, високого професійного рівня фахівця; формування психологічної компетентності фахівця для здійснення успішної професійної діяльності, а також формування зрілої особистості фахівця та його професійної ідентичності; створення умов для усвідомлення фахівцем власних професійних можливостей; формування власного професійного стилю; профілактика

синдрому професійного вигорання педагогічного, науково-педагогічного працівника; усвідомлення та формування у викладачів систематизованих уявлень, теоретичних знань і практичних умінь, які дозволять адекватно й ефективно застосовувати здобуті знання в подальшій професійній діяльності; сприяння розвитку професійних якостей і компетенцій; актуалізація професійних і особистих ресурсів; розвиток професійної рефлексії тощо; оновлення знань, удосконалення професійних психологічних компетенцій викладачів у реалізації навчально-методичної діяльності. Отже, курс підвищення кваліфікації «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності» забезпечує набуття, зокрема, інтегральних компетентностей: здатність розв'язувати типові та складні завдання та проблеми у визначеній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог; загальних компетентностей: знання та розуміння предметної області та професійної діяльності, здатність застосовувати їх на практиці; особистісна прихильність до обраного фаху та мотиваційний складник щодо досягнень у фаховій педагогічній діяльності; уміння виявляти, аналізувати, формулювати та вирішувати проблеми, що визначені особливостями галузі; здатність вчитися та бути сучасно навченим з урахуванням використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій; визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих на себе обов'язків; здатність адекватно оцінювати та забезпечувати якість виконуваних завдань; здатність до співпраці в команді, що передбачає набуття навичок міжособистісної взаємодії; здатність до вибору стратегічних засад спілкування, щоб діяти на основі етичних міркувань (мотивів), соціально відповідально та громадсько свідомо; здатність мотивувати людей та рухатися до спільної соціально визначеної мети; здатність до ведення здорового способу життя, адаптації та дії в новій (конфліктній також) ситуації; спеціальних (фахових, предметних) компетентностей: здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу медико-психологічних знань; здатність застосовувати набуті психологічні знання у практичних ситуаціях професійної діяльності, визначених особливостями галузі знань; здатність установити психологічний контакт; здатність до практичного використання деонтологічних норм роботи з урахуванням гуманістичної складової частини, історичної спадщини та новітніх досягнень у галузі педагогічної науки; здатність до адекватної оцінки впливу соціально-економічних і системо-ціннісних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї й українського соціуму загалом; уміння застосовувати знання у процесі навчально-педагогічної діяльності; здатність обґрунтовувати значення психологічних і педагогічних знань для професійної діяльності; здатність розуміти природу та сутність психіки людини; розрізняти свідомі та несвідомі форми прояву психіки людини; здатність спостерігати, аналізувати, узагальнювати та систематизувати психологічні факти; здатність до опанування та практичного використання методів психологічної діагностики; здатність визначати індивідуально-психологічні відмінності особистості за їхніми проявами в діяльності та спілкуванні; здатність виявляти особливості вираження емоцій і розкривати їхній зв'язок з іншими психічними процесами; здатність застосовувати теоретичні знання із психології в повсякденному житті та професійній діяльності; формувати в собі активні позитивні риси особистості фахівця та поведінки тощо.

Нагадаємо, що, на нашу думку, професійний розвиток лікаря – це безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівця після здобуття ним вищої освіти у сфері охорони здоров'я та післядипломної освіти в інтернатурі, що дає змогу фахівцю підтримувати або поліпшувати стандарти професійної діяльності відповідно до потреб сфери охорони здоров'я та триває протягом усього періоду професійної діяльності [5]. Він включає участь у процесі формальної, неформальної й інформальної освіти у сфері охорони здоров'я. Сучасні стратегії професійного розвитку лікарів спрямовані на неперервне вдосконалення своїх знань, використання все нових, актуальних методів і підходів, що актуалізує питання вдосконалення системи неперервного професійного розвитку фахівців медичної галузі [7].

З огляду на нагальну потребу сьогодення, зважаючи на виклики часу, постає необхідність усебічного розуміння особистості пацієнта з метою індивідуалізації й оптимізації системи психологічних впливів, обставин, які супроводжують лікувально-діагностичний процес; особливостей професійної діяльності медичних працівників і медичних психологів, професійної взаємодії медичного персоналу з пацієнтами тощо. Через це фахівцями кафедри загальної і медичної психології Інституту післядипломної освіти було розроблено та впроваджено цикл тематичного вдосконалення «Лікувально-діагностичний процес: практичні аспекти медичної психології» для підвищення кваліфікації спеціалістів лікарів-психологів, лікарів загальної практики – сімейних лікарів, лікарів-терапевтів, лікарів-психіатрів, лікарів-психіатрів дитячих, лікарів-психотерапевтів, лікарів-наркологів.

На думку авторів, запропонований цикл тематичного вдосконалення «Лікувально-діагностичний процес: практичні аспекти медичної психології» стає рівноцінним за значенням і важливістю з іншими професійними здобутками лікаря, медичного фахівця кожної медичної спеціальності, адже передбачає здобуття нових актуальних теоретичних знань і удосконалення практичної підготовки, зокрема й формування ключових професійних психологічних компетенцій, необхідних для професійної діяльності лікаря, відповідно до вимог системи якості підготовки кадрів для сфери охорони здоров'я. Мета циклу – освоєння сучасних і нових методів вирішення професійних завдань, формування та закріплення на практиці професійних знань, умінь і навичок, набутих у результаті теоретичної підготовки, вивчення світового досвіду, формування організаторських навичок для виконання обов'язків на займаній або на більш високій посаді, а також здобуття нових актуальних теоретичних знань і удосконалення практичної підготовки, формування ключових професійних психологічних компетенцій, необхідних для професійної діяльності слухачів відповідно до вимог системи якості підготовки кадрів для сфери охорони здоров'я, зокрема: із психологічних особливостей лікувально-діагностичного процесу, сучасних теоретичних і практичних досягнень у галузі медичної психології, особливостей професійної діяльності медичних працівників і медичних психологів, професійної взаємодії медичного персоналу з пацієнтами тощо.

Цикл тематичного вдосконалення передбачає розгляд психологічних особливостей професійної діяльності й особистості фахівця, впливу професійної діяльності на особистість, психологічних особливостей професіоналізму лікаря, психологічних аспектів лікувальної взаємодії, професійної деформації фахівця, психологічних чинників професійного й особистісного становлення лікаря, психологічних причин захворювань, психологічних особливостей у клінічній практиці тощо. Особливе місце посідає проблематика надання первинної психологічної допомоги в надзвичайних ситуаціях, зокрема питання першої психологічної допомоги населенню в екстремальних умовах війни та військовослужбовцям у бойових умовах. Надання своєчасної якісної психологічної допомоги людині в екстремальній ситуації має велике значення для окремих осіб, які потрапили під вплив воєнних подій. Психологічними наслідками дії екстремальних ситуацій є їхній вплив на різні рівні психічного функціонування – емоційний стан, поведінку, взаємини. Вони можуть бути пов'язані із проблемами, що існували раніше (психічні розлади, зловживання алкоголем або іншими хімічними речовинами); із проблемами, які виникли внаслідок дії надзвичайної ситуації (непатологічний дистрес, психічні розлади: депресія, ПТСР, тривожні розлади, розлади адаптації); із проблемами, спричиненими дією надзвичайної ситуації (руйнування сімейних зв'язків, порушення соціальних мереж, знищення ресурсів, зниження рівня довіри, збільшення проявів гендерно зумовленого насильства тощо).

Програма охоплює обсяг як теоретичних, так і практично-прикладних знань, умінь і навичок, необхідних лікарям-психологам, лікарям загальної практики – сімейним лікарям, лікарям-терапевтам, лікарям-психіатрам, дитячим лікарям-психіатрам, лікарям-психотерапевтам, лікарям-наркологам для належного здійснення професійної діяльності. За результатами навчання цикл тематичного вдосконалення «Лікувально-діагностичний процес: практичні аспекти медичної

психології» забезпечує набуття слухачами як загальних, так і спеціальних компетентностей. Ідеться про такі вміння, як здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях; розуміння предметної галузі та розуміння професії; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність до міжособистісної взаємодії; здатність працювати в команді; а також здатність узагальнювати інформацію щодо суб'єктивних і об'єктивних проявів психологічних проблем, здатність до вибору оптимальних методів і проведення психологічної діагностики пацієнта та психологічного дослідження, аналізу, систематизації, оцінювання психометричних і психодіагностичних методик, формулювання аргументованих висновків і рекомендацій визначення обсягу, порядку та характеру заходів надання медико-психологічної допомоги, з урахуванням вікових, гендерних, культуральних, особистісних та інших індивідуальних особливостей пацієнтів; здатність до здійснення медико-психологічних інтервенцій і надання медико-психологічної допомоги; здатність до практичного використання психологічного впливу та психотерапії; здатність до здійснення психоосвітньої роботи серед населення та медичних працівників і здатність до здійснення психологічної реабілітації населення. Для виконання цієї програми під час навчання передбачено такі види навчальних занять: лекції, практичні заняття, різні види семінарських занять, а також самостійну роботу слухачів. Для визначення рівня засвоєння програми циклу тематичного вдосконалення передбачено підсумковий іспит, який складається з: тестування; оцінки практичних навичок у симуляційних умовах (у симуляційних центрах, на манекенах тощо), якщо програма навчання передбачала вдосконалення або набуття практичних навичок; вирішення клінічних завдань тощо. Переконані, що зручні форми навчання та гнучкі графіки виконання навчальної програми тривалістю 2 тижні (78 годин) дозволять слухачам ознайомитись із психологічними особливостями лікувально-діагностичного процесу, сучасними теоретичними уявленнями та практичними досягненнями в галузі медичної психології та сприятимуть засвоєнню нового матеріалу. Отже, цикл тематичного вдосконалення «Лікувально-діагностичний процес: практичні аспекти медичної психології», на наше глибоке переконання, дозволяє розширити професійні можливості лікаря, а засвоєння ним практичних аспектів медичної психології дасть можливість свідомо і більш функціонально впроваджувати в медичну практику ефективні методики психологічного супроводу та допомоги пацієнтам.

Результати

Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників медичної освіти, тематичне вдосконалення лікарів системи охорони здоров'я є важливою складовою частиною безперервного професійного розвитку та сприяє вдосконаленню професійної підготовки, педагогічної майстерності, використанню інноваційних технологій, компетентнісного підходу в освіті.

Професійна підготовка фахівців сьогодні неможлива без урахування основних засад компетентнісного підходу, адже поєднання теоретичних знань і практичних навичок забезпечує багатоступеневу систему якості освіти та сприяє поетапному формуванню професійної психологічної компетентності – особистісної якості та необхідної умови підготовки та професіогенезу кваліфікованого фахівця. Яскравим прикладом реалізації інноваційного підходу професійного розвитку є представлені курси підвищення кваліфікації «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності» та «Лікувально-діагностичний процес: практичні аспекти медичної психології», розроблені та впроваджені авторами з урахуванням основних засад компетентнісного підходу в післядипломній освіті.

Компетентнісний підхід якісно змінив систему підготовки фахівців. Важливим є засвоєння компетенцій, тому навчання відбувається саме через освоєння визначених компетенцій протягом усього процесу навчання, що, з урахуванням базової освіти й особистісних якостей слухачів, стимулює в них формування компетентностей різних рівнів, зокрема і професійної психологічної компетентності.

Уважаємо за необхідне запропонувати низку положень, на яких можна вибудовувати концепцію неперервного професійного розвитку фахівців охорони здоров'я та медичної освіти.

Зокрема, розроблення та впровадження тематичних планів і програм підвищення кваліфікації та тематичного вдосконалення з актуальних питань психології, медичної психології; упровадження рекомендацій щодо саморегуляції професіогенезу фахівців та індивідуального підвищення кваліфікації; забезпечення використання технологій дистанційного навчання; створення освітнього ресурсу підтримки неперервного професійного розвитку лікарів; розроблення навчальних електронних ресурсів з метою підтримки самоосвіти фахівців системи охорони здоров'я та вищої медичної освіти; створення системи якості програм післядипломної підготовки, включаючи професійні стандарти післядипломної освіти тощо.

Планування курсів підвищення кваліфікації та циклів тематичного вдосконалення повинно мати випереджувальний характер з урахуванням євроінтеграційних процесів, змін, що відбуваються у вищій медичній освіті, та новітніх надбань психології та педагогіки. З метою вдосконалення системи безперервного професійного розвитку, на етапах додипломної та післядипломної підготовки, отже, професійного становлення лікарів, доречно, на наше глибоке переконання, у найкоротші терміни сформувати психологічні заходи, спрямовані на розвиток психологічної готовності [6; 8], самосвідомості, рефлексії, саморегуляції професіогенезу, а також професійні стандарти післядипломної освіти з урахуванням сучасних тенденцій європейського розвитку та пріоритетів у післядипломній освіті та в безперервному професійному розвитку фахівців у системі медичної освіти.

Висновки

За результатами аналізу зроблено висновки, що впровадження курсів підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників медичної освіти з формування професійної психологічної компетентності та циклу тематичного вдосконалення лікарів із проблем медичної психології – інноваційний, ефективний спосіб підвищення кваліфікації фахівців галузі охорони здоров'я на післядипломному етапі освіти, який потребує ретельних методичних рішень і відповідного забезпечення.

Окрім того, важливими пріоритетами в післядипломній освіті мають стати запровадження навчання, що прогресує, в інтернатурі за індивідуальною траєкторією опанування практичних навичок для самостійної роботи лікарем; запровадження портфоліо практичних навичок лікарів-інтернів; широке використання симуляційного навчання у практичній підготовці лікарів; розширення переліку циклів вторинної спеціалізації для лікарів. Щодо пріоритетів у безперервному професійному розвитку медичних працівників, виділяємо застосування штучного інтелекту в освітньому процесі; підвищення професійної компетентності фахівців в питаннях комунікативної взаємодії, у запровадженні проблемно орієнтовного навчання, у встановленні зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу; розроблення спеціального менторського курсу з підготовки керівників лікарів-інтернів на базах стажування; запровадження нових видів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників у сфері охорони здоров'я, зокрема групи рівних.

Отже, сподіваємось, що під впливом усесвітніх змін сучасна вітчизняна медична освіта, система післядипломної підготовки, нарешті, знайдуть риси неперервності й упорядкуються з урахуванням європейського розвитку.

Література:

1. Гордієнко В. Розвиток особистості у процесі професіоналізації: професіогенез особистості. *Психологія праці та професійної підготовки особистості* : навчальний посібник / за ред. П. Перепелиці, В. Рибалки. Хмельницький, 2001. С. 48–67.
2. Задорожна О. Готовність до свідомого професійного вибору як соціально-психологічної проблеми. *Психологічні перспективи*. 2013. Вип. 21. С. 58–70.
3. Кокурн О. Психологія професійного становлення сучасного фахівця : монографія. Київ, 2012. 200 с.

4. Лазуренко О. Проблема особистісно-професійного становлення майбутнього лікаря та шляхи її вирішення у практиці вищої медичної школи. *Психологічний часопис*. 2018. № 4 (14). С. 2–18.
5. Лазуренко О. Проблема саморегуляції та професійного самоздійснення особистості фахівця. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 3. С. 34–39.
6. Лазуренко О. Психологічні особливості формування емоційної компетентності майбутнього лікаря : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2017. 270 с.
7. Лазуренко О. Тенденції модернізації професійно-психологічної підготовки лікарів: компетентнісний підхід. *Психологічний часопис*. 2018. № 1 (11). С. 87–100.
8. Лазуренко О., Сміла Н. Психологічна готовність майбутнього лікаря до професійної діяльності : навчально-методичний посібник. Київ, 2018. 111 с.
9. Мельник А. Деякі питання професійної підготовки фахівців медичного профілю в контексті сучасних інтеграційних процесів. *Вісник Львівського університету*. Серія «Педагогіка». 2010. Вип. 26. С. 34–40.